

У перший день життя двічі побувала під бомбами

Такими були батьки Світлани Павленко в передвоєнному сороковому.

Про цей день рівнянка Світлана Павленко знає, звичайно, тільки зі спогадів мами, бо хто з нас пам'ятає свій перший день чи навіть рік?

Це був п'ятий день війни. Одесу, де жила її мама, Олена Опанасівна (а тато, Григорій Гордійович, у той час був у Ленінграді, де вчився у військової академії), посилено бомбили. Люди втікали з міста, хто куди. Тому в пологовому будинку, куди потрапила Олена, в якій від цих по-

трясін почались передчасні пологи, лікарів не було. Недоношену семимісячну дівчинку, котру потім назвали Світланою, прийняла у породіллі санітарка. На шматку відірваних від стіни шпалер вона задокументувала цю подію. Вказала зріст – 47 сантиметрів, вагу – 1950 грамів, день та годину народження. Той шматок вицвілої шпалери, свій перший документ, Світлана Григорівна зберігає й досі.

Мама відлежалася трохи, загорнула немовля в лікарняне простирадло і кинулась у той вир загальної паніки, що панувала у місті. В порту люди брали в осаду судна. Трап останнього з них підняли в Олені просто перед носом. У неї не вистачило буквально хвилини, щоб потрапити на судно. А ще через декілька хвилин у неї на очах його розбомбили. Так доля вперше помилувала новонароджену дівчинку.

А другий раз трапився кількома годинами пізніше. Мама з немовлям добралась із порту до залізничного вокзалу, і

там їй вдалося втиснутися в якийсь поїзд. Він від'їхав зовсім недалеко від Одеси, коли на нього посипалися бомби. Люди розбігались від поїзда по навколишніх полях, як ті мурахи. У паніці Олена Опанасівна бігла по кукурудзяному полю, доки не почула тишу. Опам'ятавшись, вона збагнула, що тримає під рукою одне лише простирадло, а дитини в ньому нема. Як на те, семимісячне немовля не подавало голосу. Блукаючи полем у пошуках дитини, мама знайшла її, безголосу, аж під вечір. Це була друга усмішка долі.

Потім ця доля закинула їх із мамою до Сталінграда, де в закутку величезної палати військового госпіталоу, відгородженому простирадлом, маму полікували, а дитину підгодували молоком. Далі була Башкирія, де в евакуації проминуло дитинство Світлани Павленко. У 1943-му доля помилувала її ще раз. Батько, за військово-фахом артилерист, на Орловсько-Курській дузі був тяжко поранений, але вижив і довоював до кінця. І це теж була милість, бо мало яка дитина війни, чий батько потрапив у жорна Великої Вітчизняної в її перші роки, може похвалитися тим, що вона не росла сиротою.

Марія Таргоній у дитинстві з бабусяю і татом.

«Ми почули голос із могили»

Рівнянка Марія Таргоній, яка народилася в Рівному 1935 року, має багато спогадів про той час, коли наше місто було окуповане фашистами. Про один з них вона розповіла кореспонденту «7 днів»:

– Дідівська, гарна така, хата стояла на Грабнику. Наша родина оселилася в ній 1909 року. Дід був сторожем кладовища і наглядачем Стефанівської церкви. Пізніше його місце зайняв мій тато, Микола Самойлов. По сусідству з батьківською хатою на нинішній території Покровського собору стояв будинок поляків Остаповичів. Я товаришувала з їхньою онучкою Ядвігою, ми часто з нею гуляли по Грабнику. Для нас це було звичне місце, перед яким ми не мали жодного страху. Та все ж одного разу ми не на жарт перелякалися.

На кладовищі й нині є могила, де похована людина на прізвище Зеленко, до неї досі навідуються правнуки. У роки війни біля неї стояла величезна дубова лавка і була огорожа з кущиків. Ми з Ядвігою підішли до тієї могили, аж раптом чуємо звідти голос: «Дівочки, здесь немци ходят?» То, виявилось, військовополонений, який втік із казарм, що були неподалік, сховався під лавкою. Я відповіла, що німецький патруль стоїть в іншому секторі, де німці ховали своїх. Потім він попросив нас принести щось поїсти. Прибігаю додому, витягла з великої бочки квашені огірки, вхопила кусень хліба. А баба мене питає: «Ти кому це несеш?» Та я побоялася розповісти і сказала, що ми граємось на вулиці і хочемо їсти. Ядвіга ж розповіла своєму батькові правду. Той сказав це моєму. Їм вдалося того чоловіка переправити в село, у Симонів. І він був не єдиним, кого так врятував мій батько.

Чи не найстрашніший зі спогадів дитинства – це гори понівечених і розпухлих від голоду тіл військовополонених. На кладовищі їх везли з військових казарм через дороги. Там німці тримали полонених. Їх було так багато, що хоронили тіла у братських могилах. Наша сім'я, Самойлових, якщо бачила серед них живих, то батьки забирали їх і переправляли в ближні села.

Спогади рівнян про війну слухали Ніла ВОВЧИК, Марія КОРНІЙЧУК, Людмила МОШНЯГА, Наталія ЯГУЩИНА

Це грізне слово «красніє»

Рівнянка Тетяна Пилипчук пам'ятає цікаві розповіді своєї бабці Тані, на честь якої так назвали її, про передвоєнні роки і воєнне лихоліття:

– Ми, діти, сиділи на лежанці, а вона розказувала про життя-буття, про наше родове коріння. Бабця моя по батьковій лінії була українка, а дід – чех. А предки по маминій лінії – росіяни, родом з-під Ульяновська. Їх у 1930-х роках насильно виселили на південь України, на Миколаївщину. У них не було нічого: ні ложки, ні казанка, голі-босі. Там на ту пору був такий страшнющий голод, що мами своїх дітей по-

їдали, а потім таки помирили.

«Доця, – пам'ятаю бабусині слова, – если б не украинцы, мы все бы погибли. Ведь переселили нас на зиму. А я была маленькая. И мы всей семьей рыли в глине землянку, чтоб поглубже окопаться и не замерзнуть...» Дід там зробив пічку, теж із глини, то вони так і перезимували. Уже весною зробили ліплянку: із кілків, глини і соломи звели саякі-такі стіни, накрили стріхою з очерету і соломи – все з природних матеріалів. Я, хоча й була маленька, ту ліплянку ще пам'ятаю.

Жили дуже-дуже бідно. На щастя, встигли купити корову.

Її тримали в тій же хаті, де й жили самі, за сіними. А дід мусив біля неї там ночувати, аби не вкрали. Якби не корова, то нікого з нашої родини і не залишилося б. Щоб не вмерти з голоду, моя прабабця запарювала в молоці сушену лободу, ось так і вижили. А ті, хто зарізав корову, потім пухли з голоду.

Моя мама, Надія, а народилась вона 1938 року, до школи не ходила, бо нічого було ні одіти, ні взути, окрім хіба що плетених постолів. На всю сім'ю мали одні чоботи. То бабця посилала в них сина, тобто маминого брата, до школи, щоб він усе-таки, як хлопець, її закінчив. Коли німці відступили, а вони залишили свою шинелі і палатку, то з тієї твердо-

чої німецької палатки баба пошла мамі спідничку. Мама ту спідничку забрала із собою як спогад, коли вийшла заміж і переїхала на Рівненщину, то я її теж пам'ятаю.

З розповідей мами знаю, що німці були злі. Але були серед них і співчутливі, які у себе, в Німеччині, мали сім'ї, дітей. Один із них садив маму на коліна і вчив рахувати і писати по-німецьки. Мамі було дуже цікаво вчитися. Бабця теж не раз казала: «Красные были намного хуже, чем немцы. Красные все забрали». Останнє, навіть квасолу з лежанки, забрали не німці, а саме «красніє». Мене дуже страшило те грізне слово – «красніє».